המאבק על ראשות נתיב־מאיר מאיים לנפלג את האליטה של ישיבות בני־עקיבא

הרב רוזנברג נגד הרב קפלן

(50)
אלון הדר

גליון 847, ט"ו בכסליו תשנ"ה, 18.11.94, שבת: 16.02, מוצ"ש: 17:16. "וישלח". המחיר: 2.10 ש"ח. חינם לקוראי "הארץ"

כלכליסט

לשכת הבריאות גילתה ליקויי תברואה חמורים במטבחי מלון הולדיי־אין בחודש בו סעדה שם הילארי קלינטון (אילון פרת, עמ' 27)

הרב הראשי בקשי־דורון יזם מו"מ עם אנשי החמאס. פרס הטיל וטו

(24)
הלל כהן

גילי מייזלר נגד חיל־השריון

אחי הנעדר ששימש השראה לספר "המאהב" תוקף את מסחור ההנצחה בצה"ל

(60)
יותם בנזימן

האלמנה הכט נגד עו"ד שפאר

אלמנתו של המיליונר ראובן הכט תובעת את חברו הטוב, עו"ד ארנולד שפאר

(58)
יואב קווה

אנעאם ג'אבר נגד השב"כ

ההנצחה של בחור הישיבה בן־סאקר עתה השבוע לבג"ץ נגד שלטונות הכלא

(54)
שוש מולא

בכל שנה בסתיו,

יותם בנזימן
צילום: י.ר. מורד

בבוקר צונן אחד, לפני שנתיים, יצא גילי מייזלר מגבעתיים ונסע לקנות תנור נפט בירושלים. בדרך הבחין בטנק הנישא של אתר ההנצחה של השריון בלטרון. הוא לא היה שם מעולם קודם לכן, אבל ידע שבין השמות החקוקים בלבן על הקיר מופיע גם אחד, גיורא מייזלר, אחיו שנפל במלחמת יום־הכיפורים. הוא הפנה את המכונית, ירד במחלף ושכח מהתנור.

"הדבר הראשון שראיתי", הוא משחזר, "הוא שדורשים כסף בכניסה, דוה מאוד הרגיז אותי. אמרתי להם: אבל אני את שכול. אז הם ביקשו ממני להראות תעודה. אמרתי: מה תעודה, אולי לאבא שלי יש איזה מסמך שאומר שהוא הורה שכול. אבל ליי? אני חייב לומר לזכותם שהם לא בודקים בציציות. הם הכניסו אותי בחינם. אני מתקדם פנימה, וקודם כל רואה את קיר השמות, ולידו מכונת ספרינג. אחר־כך אני רואה סלע שכתוב עליו, 'לקוח משדות הקרב בסיני', ולידו אחד אחר, 'לקוח משדות הקרב ברמת־הגולן', ולידם פח זבל ענק. וזה רק בדקה הראשונה".

בדקות שלאחר מכן הספיק מייזלר להתרגז גם מהגלעד באתר. "גלעד", הוא מפנה למילון אבן־שושן, "הוא מצבת זיכרון". בלטרון מופיעה המלה הזו מעל לעמדה ממוחשבת, שניתן לקבל בה מידע על הנופלים באמצעות נגיעות במסך. ברקע מזמזמת כל העת המנגינה הנוגה של "עמוד האש". מייזלר ביקש להדפיס את המידע שמופיע שם על גיורא. על המסך הופיעה הכתובת: "מדפסת לא פעילה". מייזלר, שבמקרה היתה בתיקו מצלמה, צילם אותה. "היה לי חשק להגריל את הצילום הזה ולהציג אותו באיזשהו מקום תחת הכותרת 'יתרתך'".

בחודשים הבאים המשיך מייזלר לבקר באתר ולבקר אותו. את פירותיה של הביקורת הזו הוא מציג החל מהיום בגלריה לימבוס בתל־אביב, בתער־וכה "הנטייה להיתפס לפרטים". בגלל הנטייה הזו הוא זועם במיוחד על מו־צרים ספציפיים בחנות המזכרות של האתר. יש שם מדבקה לבנה בשבח כלי־הנשק עם הכתובת "Uzi Does It"; בקבוקי יין מעוטרים בבבואת הטנק הנישא, מלווה ב"יין ישמח לבב אנוש" ו"ברעות שריוניים"; שמן ומטליות לניקוי נשק; משחקי הרכבת טנקים לילדים וצלחות קראמיקה עם חותמות השריון.

מייזלר: "הם ממסחרים את המוות. הם עושים לו טריביאליזאציה. הם הופכים אותו לחגיגה. הם רוצים להמשיך לחיות ולא להראות את האבל ואת הצער. בגיל 15 התחלתי להרגיש שגיורא נפל לחינם, שאפשר היה למנוע את המוות שלו אם היינו עושים שלום קודם לכן ומחזירים את השט־חים. אני חי עם התחושה הזו עד היום. אני יודע שמה שאני אומר זה בנאלי ושחוק וקלישאה, אבל אילו אחי היה יודע שככה מנציחים אותו, הוא היה מתהפך בקברו".

נראה עם ג'ריקן ומגבת

בגלעד באתר ההנצחה בלטרון מסופרים על גיורא מייזלר הפרטים הבאים: "גיורא, בן פניה ודוד, נולד ביום ט"ו באייר תשי"ד (18.5.1954), בעיר לבוב שבברית־המועצות. בגיל ארבע עלה עם הוריו לארץ, והמשפחה השתקעה בירושלים. גיורא למד בבית־הספר היסודי על־שם לוריא. בכיתה ז' עבר לבית־הספר התיכון שליד האוניברסיטה העברית, ובו סיים את חוק לימודיו.

"גיורא היה חבר פעיל בהסתדרות הצופים בירושלים. עוד בכיתה ד' הוא הצטרף לשבט מודיעין, ובמשך כל תקופת לימודיו בתיכון היה מדריך בג' דודים שונים. אחר מגדודי השבט, לפיד, אף נקרא על־שמו. הוא התאפיין בחוש ההומור המפותח שלו, שבזכותו התעדה בקלות בכל חברה שאליה נקלע. בתכונה זו התחבב מאוחר יותר גם על חבריו בצבא.

"בהתקרב מועד גיוסו לצה"ל, בקיץ 1972, חשב גיורא לשרת עם חבריו במסגרת הנח"ל, אבל שינה דעתו ובחר להיות טנקיסט. בכל הקורסים וה־השתלמויות שבהם השתתף זכה לציונים גבוהים. סיים קורס למפקדי טנקים ועלה לדרגת סמל. עדיין לא יצא ממסגרת בית־הספר לשריון, והנה פרצה מלחמת יום־הכיפורים. גיורא נשלח בלא דיחוי לחזית סיני, ליטול חלק בקרבות הבלימה העקובים מדם.

"טנק הפטון של גיורא נפגע, אבל על גורלו שלו לא נודעו מעולם פר־טים מדויקים. משערים כי נפל כבר למחרת פרוץ המלחמה, ביום י"א בתשרי תשל"ד (7.10.1973), אבל אין וראות גמורה בכך. לפי עדות אחד מחבריו, ייתכן שנחלץ מן הטנק והמשיך להילחם מספר ימים. גיורא הוכרז כנעדר. רק בקיץ 1975, כאשר הוחזרו ממצרים גופות של חללים, זוהה וחובא למנוחה בהר הרצל. השאיר הורים ואח".

מאחורי הערפול הזה מסתתרת תעלומה גדולה. מדי פעם מבליחה ממנה גם תקווה חרישית, מהוססת, שאולי אולי גיורא עדיין בחיים. "כשזיהו את

פרשת היעלמותו של גיורא מייזלר בקרבות יום־כיפור נותרה בלתי פתורה. כמה ימים לאחר שנפגע הטנק שלו הוא נראה בסיני עם ג'ריקן ומגבת. א.ב. יהושע הקנה לו חיים חדשים ב"המאהב", וגם ההורים מאמינים שעדיין יש תקווה. בתערוכה שנפתחת השבוע תוקף גילי מייזלר את מסחור זכרון אחיו באתר ההנצחה בלטרון. השריון עשה היסטוריה, ועכשיו הוא עושה לך מחיר

טנקים במחירים מיוחדים

יום שלישי אחר־הצהריים. בכניסה לאתר בלטרון משלמים שמונה שקלים ומקבלים פרוספקט צבעוני. במרכזו כמה שורות מפרי עטו של יו"ר עמותת השריון, אלוף (מיל.) משה (מוסה) פלד: "...חיל השריון הינו כוח המחץ העיקרי של צה"ל, הוא שהוביל והכריע במערכות ישראל בעבר, הוא מהווה את עמוד השדרה של כוח ההרתעה, והיה כי תפרוץ מלחמה – הוא אשר יכריע בה... בנתיבי קרבות השריון נפלו מיטב חברינו. במותם הנחילו לנו חיים והורישו מסורת מופלאה... מטרתנו להפוך אתר זה לפארק לאומי שבו יבקרו אזרחי ישראל, נערים ובוג־רים, ויספגו את רוח השריון. האתר מהווה מוקד משיכה לתיירים ול־מבקרים מחו"ל".

הפרוספקט מחולק בחסות בנק לאומי, וכתוב בו בין השאר שבאמ־פיתיאטרון של האתר מתקיימים טקסי סיום של בתי־ספר, טקסים של מוסדות ומופעי חינוך ותרבות. יש שם קיר שמות, מוזיאון טנקים, אתר עתיק של משטרת לטרון וספרייה שתרמו ותיקי השריון. בעתיד מתו־כננים בית־כנסת והיכל גבורה ותערוכה על התפתחות השריון ותצוגה של בטן הטנק, וגם שחזור פיל מלחמה סלאוקי מתקופת המכבים.

בכניסה נעצר אוטובוס הומה ילדים, בכיתות ב' עד ה', מאזור קריית־גת. מדריך במדי צבא מוביל אותם ברחבי האתר. "אם תהיו בסדר אני אתן לכם לטפס על הטנקים. הגעתם לאתר ההנצחה לחיל השריון. החליטו להקים את האתר כדי להנציח את חללי חיל השריון. חבר'ה, ביקשתי לא לטפס על הטנקים. זה שרמן. זו מרכבה. כל טנק עולה מיליוני דולארים ושוקל למעלה מחמישים טון. אם לא יהיה שקט לא תוכלו לעלות על טנק המרכבה".

בחנות המזכרות אין הפעם בקבוקי יין. רק אחד, כתצוגה, "כי מנה־לת החנות בחופש, ותהיה רק בעוד שלושה ימים". לעומת זאת יש דיסק של שולי נתן, שנתנה את שמה גם למסחורי של ידי־דשם לאחרונה. ויש גם מישחות שיניים וקצף גילוח, וצלחת מעוטרת עם "אשת חיל מי ימצא", וטנקים להרכבה. תגי יחידה מופיעים על חולצות, או בנפרד, או על מחזיקי־מפתחות, או על כוסות וצלחות. והנה מדבקת העוזי, וג־לויות של אוכלי פלאפל מרוצים, והמון משחקי הרכבה של טנקים, וצלחת מקראמיקה שאפשר לתלות על הקיר עם הטנק הנישא, שהוא סמל האתר.

בחדר הסמוך מוצגת תערוכת בולי טנקים, מאוספו הפרטי של מנחם שמיר מרעננה. חלקם מנציחים קרבות גבורה של מדינת ישראל. אבל יש גם בולים מהונגריה ומווייטנם הצפונית ומתורכיה ומלוב וממונגו־ליה ומפולין ומעיראק. ומנחם שמיר לא מתאפק, ומשאיר במקום גם הודעה שעשויה לתרום לרווחתו הפרטית: "צופה יקר, במידה ויש בידך פריטים בולאיים שהינך מוכן להעבירם לי, או רעיונות והצעות נוספות לשיפור האוסף, הן תתקבלנה בברכה ובתודה. אנא פנה לח"מ".

הסרוויס של השריון: ספל קפה. מחזיק מפיות. צלחת דקורטיבית. מחיר: 20 ש"ח (צילום: איל יצהר)

גיורא

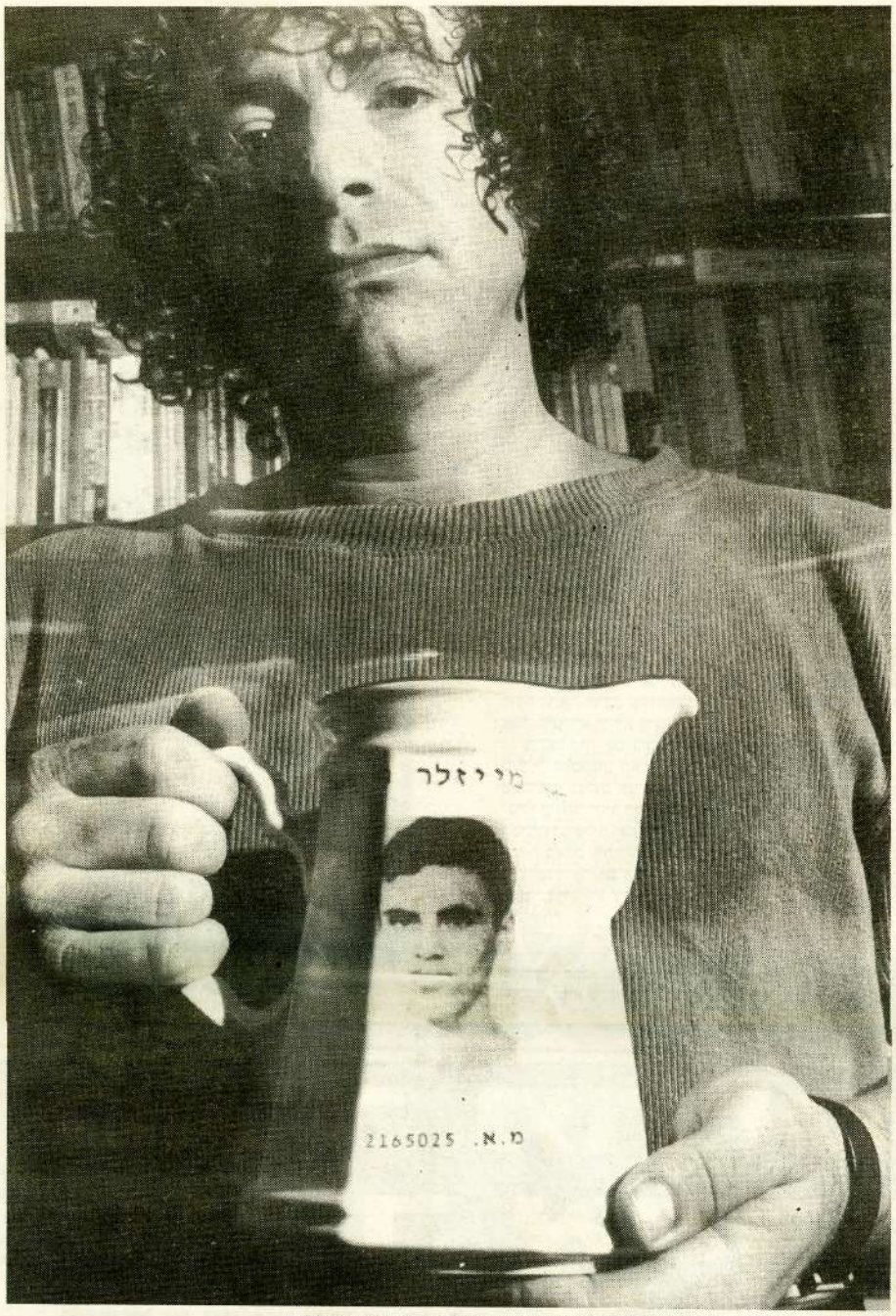

מייזלר: אמרתי, מה תעודה, אולי לאבא שלי יש איזה מסמך שאומר שהוא הורה שכול. אבל לי?

גילי מייזלר: הם ממסחרים את המוות. הם הופכים אותו לחגיגה. הם רוצים להמשיך לחיות ולא להראות את האבל. אילו אחי היה יודע שככה מנציחים אותו, הוא היה מתהפך בקברו

גופתו ביקשתי לראות את הרו"ח הפתולוגי", מספרת אמו, פניה. "הפתולוג עמד על זה שאני לא אראה אותו, כי זה קשה מדי. שאלתי אותו אם הוא בטוח שזה גיורא. הוא אמר שיש לו דרגת ודאות של 99.9 אחוז. אני עדיין חיה עם ה־0.01 אחוז שחסר. יש לי אשליה שאולי הוא ניצל".

איש לא ראה את גיורא מייזלר נהרג. המלחמה פרצה שבועיים לפני שהיה אמור לסיים את קורס מפקדי הטנקים. בבית ציפו לו לארוחה המפסקת של יום־הכיפורים, וגם הכינו לו גפילטע־פיש כמו שאהב. ביום חמישי, יומיים לפני המלחמה, הוא התקשר להודיע שהוא לא מגיע, כי הוא יורד עם חבריו לקורס בסיני. הוא היה אמור לשמש כנהגו של המג"ד, עמרם מצנע, אבל ברגע האחרון העבירו אותו לטנק אחר. בלילה הראשון פרס הטנק זחל. הכוח המשיך להתקדם, והטנק נותר לבדו. המצרים ניתרו אותו והחלו לירות.

מפקד הטנק נהרג מיד. התרוקן עף מן הטנק ורגלו נקטעה. הטען נפצע, אבל נותר בהכרה. הוא ירע ערבית, וכשהמצרים התקרבו הוא הרים ידיים והתחיל לדבר איתם. הם לקחו אותו בשבי והשאירו את התותחן שרוע בשדה. לימים, כשהשתחרר השבוי, הוא מסר את הפרטים שידע על גורלם של חבריו לטנק. רק על גיורא מייזלר לא סיפר דבר. הפטון, יספר לימים מוזיאון הטנקים בלטרון, בנוי כך שתא הנהג שלו מבודד ואין לדעת מה קורה בתוכו. סביר להניח שמייזלר נהרג באותו הלילה, אבל יש לפחות אדם אחד שראה אותו לאחר מכן.

שמו יגאל ריינגרט. הוא לא היה בטנק של מייזלר, "אבל פגשתי את גיורא כמה ימים אחרי שהוא היה אמור ליהרג", הוא סיפר השבוע. "זה היה בציר התעוזים, כמה קילומטרים דרום־מזרחה מהמקום שבו נפגע הטנק שלו. כוחות צה"ל נעצרו שם כדי להתארגן מחדש. זו היתה פגישה של לוח־מים. פגישה קצרה. הוא היה עם ג'ריקן ומגבת, וסיפר לי שהוא הולך להתקלח. אחרי המלחמה ביקשה ממני היחידה לאיתור נערדים לעבור היפ־נוזה, כדי לשחזר את האירוע. הם התחילו איתי מהיציאה למלחמה, ושיחזרנו הכל, כאילו כתבנו יומן. אמרתי שם דברים שלא ידעתי שאני יודע. עד כמה שאני מבין, חזרתי בהיפנוזה על תיאור הפגישה ההיא. אני פשוט משוכנע שראיתי אותו. אבל האמת חזקה מכל. גיורא נהרג, והוא קבור היום בהר הרצל".

אבל האמונה במסתורין, שאוזרה לריינגרט המפוכח, מותרת לסופר המפנטז. א.ב. יהושע לקח את סיפורו של גיורא מייזלר והקנה לו תפנית של חיים בספרו "המאהב": "למשל, גיורא. שוב ושוב חוזרת בכמה עיתונים, לאחר הפסקת־האש, אותה מודעה תמוהה על גיורא שנעלם. משהו בנוסח כזה: אמא ואבא מחפשים את גיורא. תמונה של נער, ילדון כמעט, חייל צעיר בשריון, קצוץ שיער, וכמה פרטים מרהימים. בתחילת המלחמה, בתאריך כזה וכזה, בקו האש במקום פלוני, ראו אותו נלחם בטנק שלו. אבל עשרה ימים לאחר מכן, לקראת תום המלחמה, פוגש אותו חבר ילדות, חבר נאמן, באחד מצמתי הדרכים, רחוק מן החזית. הם משוחחים שיחה קצרה ונפרדים. ומכאן נעלמים עקבותיו של גיורא...

"אבל ההורים של גיורא מתעקשים, ומדוע זה לא יתעקשו. במשך שנים גידלו ילד, ליוו אותו לגן, רצו איתו לרופאים, הכינו כריכים בשעת שחר כאשר יצא למחנה עבודה, המתינו לו בתחנת הרכבת כשחזר מטיול. כיבסו, גיהצו, דאגו כל הזמן. ולפתע הוא נעלם. ואיש אינו מסוגל לתת הסבר היכן הוא, מה קרה לו. כל המערכת הזאת, הלאומית, החברתית, שקלטה אותו בתאווה שכזאת, מתחילה לגמגם.

"וכשההורים מתעקשים, ומדוע זה לא יתעקשו, שולחים אליהם קצין צעיר, שיש לו ודאי כוונות טובות, אלא שהוא חסר ניסיון, בא בקומאנדקר, מעלה אותם ומוביל ביום חורף בהיר אל תוך המידבר, שעות ארוכות של נסיעה דוממת אל עומק השממה, בדרכים לא דרכים, מוליך אותם באבק, בשתיקה, אל גבעת חול קטנה, סתמית, בלא צמח, בלא סימן כלשהו, ומ־סביב מרחב אדיר ושומם. והקצין הילדון הזה מתאדם, מגמגם, הנה כאן ראו אותו בפעם האחרונה. הרי אפילו הסלעים היבשים נשברים בצער. איך אפשר...

"ואני אומר, ההורים האלה שאינם מרפים, שאינם מוכנים להסתפק בסיום החולי הזה ליד גבעה שוממה, שמתבוננים באיבה נוראה בקצין הצ־עיר, שמרוב זעם ואכזבה הם מסוגלים להתנפל עליו. ההורים האלה תוב־עים הסבר נוסף, כי מי יערוב להם שגיורא שלהם, גיורא הבן, אינו יושב באותה שעה מגורל שיער, בבגדים קלים, על חוף ים רחוק, בגמל של ארץ רחוקה, מסתכל בנוף הפתוח לפניו ולוגם משקה קל".

גברת, את לא מבינה

המאהב בסיפור ממשם את הפנטאסיה הזו. הוא יוצא למלחמה, אבל לא מגיע לחזית. מחפשים אחריו, בולשים אחריו, נוסעים בכבישי הארץ ותרים אחריו, ובסוף מתברר שהוא הגיע למאה שערים, גידל זקן ופאות וחזר בת־שובה. האם היה גיורא מייזלר ההשראה ל"מאהב"? א.ב. יהושע לא מאשר ולא מכחיש: "במהדורות המאוחרות יותר של הספר שיניתי את השם, כי לא רציתי לפגוע במשפחה. אני לא מכיר אותה. קראתי את המודעות שהם פירסמו עליו בעיתון, אבל לא רק אותן. היו אז הרבה מודעות כאלה. רק אז התחילה החברה הישראלית להתמודד עם נושא הנעדרים. ממודעות כאלה התפתח אצלי הרעיון של נעדר שחוזר, ומזה צמח הגרעין של 'המאהב'".

המודעות האלה פורסמו על־ידי משפחות הנעדרים באופן עצמאי ויזום. המדינה לא היתה מעורבת כמעט בשלבים הראשונים. "הם לא ידעו איך להתמודד עם הדרישות שלנו", מספר דוד מייזלר, האב. "הם ניסו למצוא תשובות, אבל לא היו להם. הם ניסו להרגיע אותנו שהם מחפשים, אבל לא היו להם כלים אמיתיים ללחוץ על המצרים". "אני הייתי אצל גולדה וצרחתי עליה", משחזרת פניה, האם. "היתה תקופה שהארמייה השלישית המצרית היתה מוקפת, וכוחותינו נתנו להם מים ואוכל. אני צעקתי עליה: למה לא מכריחים אותם קודם לחפש גופות בשטח. היא אמרה לי: גברת, את לא מבינה. אבל האמת היא שהיא לא הבינה. כולם לחצו להיות הר־מאנים כלפי המצרים. אבל שאנחנו נסבול, זה לא היה אכפת להם".

יום אחד הודיעו ברדיו שבלילה יחליפו ישראל ומצרים את שמות השבויים. "זה היה הלילה הכי נורא", מספר גילי מייזלר. "כל הלילה ישבנו בתקווה שתהיה נקישה בדלת ויבוא איזה נציג להודיע. אף אחד לא בא. אני הייתי אז בכיתה ז' והייתי צריך ללכת בבוקר לבית־הספר, אז הלכתי לישון. בבוקר ראיתי שההורים שלי עדיין ערים. ביקשתי מהם להודיע לי מיד בבית־הספר אם יקרה משהו. כל השיעורים הסתבלתי על הדלת, מדמיין לעצמי שהנה היא נפתחת. אבל לא קרה כלום".

בחודשים שבאו אחר־כך החלו להתפרסם בעיתונות המצרית תמונות של שבויים והרוגים. בני משפחת מייזלר נקראו מדי פעם לקריה בתל־אביב, כדי לבדוק אם גיורא מופיע שם. אחר־כך התחילו שידורי הטלוויזיה הירדנית בעברית להראות מדי פעם גופות שנמצאו במצרים, כחלק מהלוחמה הפסיכולוגית שלהם. "עד אז לא היתה לנו טלוויזיה", אומרת פניה מייזלר, "אבל בגלל הסיכוי לראות שם את גיורא רצנו לקנות. אחר־כך הקרינו את התמונות האלה באיזה מרתף בתל־אביב, וגם לשם הגענו".

והיה גם פאראפסיכולוג אחד, שהבטיח לסייע אם רק ייתנו לו תמונה של גיורא וישלמו לו את דמי הנסיעה לסיני. השלטונות נתנו לו להגיע לשם, ומשפחת מייזלר סיפקה את התמונה. "הוא הודיע שגיורא חי באיזה מקום נידח בסיני", נושף גילי מייזלר בבוז, "וישיצטרכו גמלים בשביל להגיע אליו. זה היה, כמובן, בולשיט אחד גדול".

יום אחד, בראשית 1974, נקראה משפחת מייזלר לעוד סדרה של זיהוי תמונות, הפעם בבסיס שנלר. ביקשו מהם להביט על כרוזים שהצניחו המצ־רים מעל שטחי המידבר לקראת הבחירות של אותה שנה. הכרוזים דיברו בגנות הממשלה, והופיעו בהם טנקים חרוכים וגופות. באחד מהם הם זיהו את הטנק של גיורא. "ידענו את המספר שלו", מספר גילי מייזלר. "זה היה ג' 123. בצילום ראינו בבירור 1 ו־2, ועוד משהו חרוך. ספק 8, אבל כנראה 3". ליד הטנק הופיעו צילומי גופות. "היה ברור לנו שזה פוטומונטאז'", אומרת פניה מייזלר. "אבל באחת מהן אני חושבת שזיהיתי את גיורא".

בשלב הזה החלו המאמצים לאתר את הטנק האבוד. מקור בשוויץ סיפר שהוא מוצג לראווה במוזיאון בקאהיר, ממש כמו טנקי השלל שניצבים היום באתר ההנצחה בלטרון. משפחת מייזלר נסעה לקנדה, כדי לנסות לפעול משם. "ראינו שכמה שפה אנחנו לא צועקים, זה לא משפיע", אומרת פניה. "אז חשבנו לעורר את דעת־הקהל בחו"ל. נפגשנו עם קיסינג'ר, ניסינו להפ־עיל את הקהילה היהודית, וגם הצלב־האדום הבטיח לעזור. אבל המצרים שמרו על הטנק הזה ולא מסרו עליו מידע".

◄◄◄

◄◄◄

ואז, במארס 1975, חתמה ישראל עם מצרים על הסכם להחזרת גופות. "ישבנו בקנדה וחיכינו", נזכר גילי מייזלר. "המצרים החזירו 39 גופות. כל שבוע ראינו בעיתונים שזוהתה גופה נוספת, ועוד אחת, ועוד אחת". 16 גר־פות לא זוהו עד היום באופן אינדיבידואלי, והוטמנו בקבר אחים. גופתו של גילי מייזלר היתה האחרונה שזוהתה מבין 23 הנותרות. "הגעתי הביתה מבית־הספר היהודי שבו למדתי", מספר גילי מייזלר, "ומההבעה של ההורים שלי ידעתי שגיורא מת". למחרת הוטסה משפחת מייזלר ארצה על חשבון משרד הביטחון. הם ערכו טקס הלוויה צנוע לגיורא, וחזרו לקנדה עד לסוף השנה.

כמה עצב נשאר

פניה מייזלר אומרת שהקבר של גיורא בהר הרצל הוא עבורה הקלה. "יש לי מקום לבוא אליו, להיות בו לבד ולבכות. אני עוסקת בגנגנות ומטפחת אותו". בנה גילי מתאר הרגשה דומה: "למדתי על בשרי שמשפ־חות של נעדרים מפתחות יחס של מעל ומעבר של נזקקות וצורך לקבר. וד־ווקא בגלל זה אני מאוד רגיש. אני רואה בקיר השמות שבלטרון ערך חינוכי חשוב. למי שהתמזל מזלו והוא לא בן למשפחת השכול אין קבר, אבל יש לו קיר שמות שרכזו הוא יכול להזדהות. באמצעותו הוא יודע שיש עצב וחרא. אבל אם אחר־כך הוא מצטלם בכיף על הטנק במוזיאון הטנקים, כמה עצב נשאר?".

בתערוכה שלו רואה מייזלר יותר מחאה ופחות אמנות. הוא אמנם התחיל כאמן, אבל נטש את התחום אחרי פרק זמן קצר. הוא נולד בירושלים ב־1961, למד בבית־הילד (ביסודי) ובגימנסיה (בתיכון), ועשה שירות צבאי רצוף מעברים. הוא רצה לשרת בחיל קרבי, אבל ההורים למודי השכול סירבו לחתום על האישור הנדרש. הוא שירת במדרשה הצבאית לחינוך, בתפקידים של מש"ק וידיאו וש"ג נגנה. אחר־כך ניסה לעבור ליחידת עורף בשריון, אבל נטש אחרי שניידון לעשרה משפטי משמעת על גילוח וצחצוח וסידור. הוא סיים את הצבא בשל"ת־יחיד, במסגרת הגח"ל, במשגב־עם.

כשהשתחרר קנו לו הוריו דירת שני חדרים בדרך חברון. הוא התחיל לעבוד בסדנת ההדפס שברחוב שבטי־ישראל, אבל עזב אחרי שנה כדי לנסוע למזרח הרחוק. כשחזר למד קדרות בבצלאל, אבל גם משם הסתלק. "גילית שבצלאל הוא לא המקום שחשקתי בו", הוא מסביר. "זה היה מאוד יקר, ואבא שלי נאלץ לממן לי את הלימודים. אני באתי כי רציתי לשבת ליד האובניים ולעשות פסלים וכדים. אבל שם לומדים עיצוב ושריפות ויציקות. היתה לי מערכת של 48 שעות בשבוע, וזה היה הרבה מדי".

בינתיים הוא הכיר את איריס, אשתו, והם עברו לתל־אביב, ומשם לגבע־תיים. ב־1988 החל ללמוד בתל־אביב ספרות עברית וקולנוע. בין השאר למד בסמינריון בהדרכתה של ד"ר עליזה סביר, שעסק בביקורת אמנותית. הרפראט שנתן בכיתה עסק בחשיבותה של האמנות הפוליטית, שיש בה אמירה של ממש. "אולי אני לגמרי מזיין את המוח", הוא מודה. "אנשים שמבינים באמנות יגידו לך שבכל אמנות יש אמירה. אבל אני הבאתי ברפראט את הדוגמה של יונתן רטוש, שמייסודו ועד אחרון ימיו היה אדם פוליטי. הוא התשיב יותר את המאמרים שלו מאשר את השירה המופלאה שלו. בשבילי אמנות זה להיות מעורב. גם מכתב תלונה לבנק או לאתר ההנצחה בלטרון זה אמנות".

נאמן לגישתו, החליט מייזלר לסיים את הקורס של סביר בתערוכה של ממש, במקום בעבודה סטנדארטית. במשך שנתיים חיפש נושא. ויום אחד, כשיצא לקנות תנור נפט, גילה את האתר בלטרון והזדעזע. "למרות שהם נתנו לי להיכנס בלי כרטיס, החלטתי לקנות כרטיס ביציאה", הוא מספר. "על הכרטיס היה כתוב: נתקבלה בתודה תרומה להקמת 'יד לשריון' ולבית השריון בירושלים. עוד באותו היום הרמתי להם טלפון ואמרתי: אם אתם מחייבים לשלם, אז זו לא תרומה". הטלפון עשה את שלו. בלטרון נותנים היום בתמורה לכרטיס קבלה רגילה.

התערוכה של מייזלר מורכבת ממיצב בעל שלושה חלקים. הראשון מציג את החנות של המוזיאון. מייזלר יעמיד בה דוכן עם מוצרים שקנה בחנות, ויצרף להם שתי יצירות משלו: ספל גדול וצלחת, שעליהם חקוקה תמונתו של אחיו שנפל, עם פרטים ביוגראפיים על לידתו ומותו. "החלטתי על זה כי פעם כשהייתי שם נכנסתי בשיחה עם מנהלת החנות", הוא מסביר. "שאלתי אותה בשיא הציניות: למה שלא תעשו גם ספלים עם התמונות של החיילים כפי שהן מופיעות בתדפיס שיוצא מהמחשב. היא אמרה לי: זה רעיון מצוין, אבל זה יהיה קצת יקר. אבל תדע לך שיש לי כבר תר־כנית להקים עמדה למסגור התדפיסים".

לחלק השני של המיצב קורא מייזלר "קיר השמות". הוא מורכב משישה לוחות בגובה מטר וחצי וברוחב מטר, ועליהם האינדקס המלא של ספר המאמרים "שכול ואובדן בחברה הישראלית", בעריכת רות מלקינסון ואח־רים. מופיעים שם מונחים כמו "הביטוח הלאומי", "זיכרון קולקטיבי", "חש־פעת משפחת המוצא על תגובת האובדן", "סיוטים" ו"נטישה". "אני יכול למצוא את עצמי בכל אחד מהערכים האלה", אומר מייזלר. "הטקסט הזה משרת אותי כדי להעביר את תחושת האובדן והאבל. גם כלפי קיר השמות שבלטרון יש לי הערכה. רק את השאר אני לא אוהב".

החלק האחרון של המיצב יוצב בחדר הקטן של הגלריה. זו תהיה מכונת כלים פשוטה. "רציתי להראות איך הם עושים סריאליזציה של המוות", הוא אומר. "איך הכל נכנס אליך הביתה". באותה רוח יוגשו למבקרים בקבוקי היין מלטרון, עם תמונת הטנק והפסוק "יין ישמח לבב אנוש". בהתחלה ביקש מייזלר גם לקיים ארוחות מפוארות בגלריה. הוא התחרט, "כי לא רציתי שלא יתייחסו אלי ויגידו שאני סתם פרובוקטיבי". מאווזה סיבה הוא גם נסוג מכוונתו לקרוא לתערוכה "אובד מדינה". על הניסיון להשקיט ולהרגיע קצת את מייזלר המשתולל אחראי אוצר התערוכה, האמן מאיר גל.

בכניסה לתערוכה יחולק למבקרים קטע מספרו של ג'ורג' ל. מוסה, "הנופלים בקרב". מייזלר טוען ש"אני מזדהה עם כל מלה בטקסט הזה. כמי קום לצטט אותי אפשר לצטט אותו". ומוסה כותב כך: "...אלה שדאגו לתדמיתה ולשמה הטוב של האומה בשוך הקרבות שקדו על יצירת מיתוס שייטול את העוקץ מן המוות במלחמה וידגיש את המשמעות העמוקה הנודעת ללחימה ולקורבן... תודות למיתוס שהחל להקיפה נעשתה חוויית המלחמה מקודשת. ואולם, בד בבד נתפסה המלחמה ואף אומצה בצורה שונה בתכלית, על־ידי פיחות ערכה באמצעות קישורה עם חפצים מחיי היום־יום".

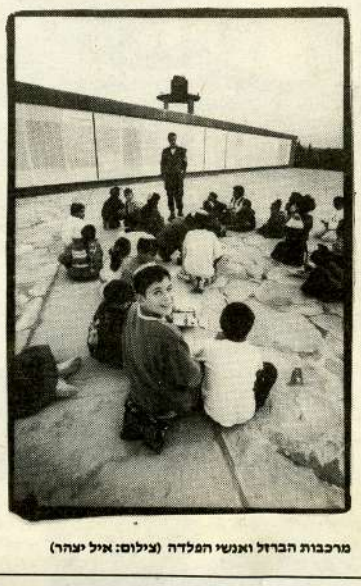

מרכבות הברזל ואנשי הפלדה (צילום: איל יצהר)

אלוף (מיל') בן־חנן: הטנקים מוכיחים את הגניוס היהודי

בטקסט שחיבר מאיר גל לכבוד התערוכה הוא תוהה "מדוע הפקידה החברה הישראלית דווקא בידי צה"ל (באמצעות משרד הביטחון) את מלאכת ההנצחה". הוא טוען. עמותת השריון היא גוף פרטי, שאינני נתמך על־ידי הממשלה. היא מורכבת מבוגרי החיל, שהחליטו להנציח את מורשתם. בגלל העדר תקציב, הם נאלצים לגבות דמי כניסה.

אלוף (מיל') יוסי בן־חנן, ראש ועדת התכנים של העמותה, מספר שהוא התנגד לזה מאז ומתמיד, "עד שבאו חברי ואמרו לי: אתה מודע לכך שבלי כסף, ארגון וולונטארי לא יוכל לספק שירותים וניקיון ומשכורות לעובדיו. אני עריין חושב שאסור שישלמו פה כסף. אני רוצה לדפוק לרבין על השולחן, שייתן לנו שווה־ערך של טנק מרכבה אחד. בינתיים זה לא עובד".

בן־חנן היה שם ביום שלישי במקרה, בישיבה לא מתוכננת עם מנכ"ל העמותה, תא"ל (מיל') אריה קרן. הם עובדים בהתנדבות, מקדישים למקום אנרגיות נפשיות עצומות, ומאמינים בו בדם לבם. "גילי מייזלר רוצה מקום שיהיה על הר מבודד, שבו אתה ניצב לבד, עם רשימת הנופלים ועם הריבונו של עולם", אומר בן־חנן. "התוכנית המ־קורית באמת היתה לעשות כאן מקום של התכנסות, בלי טנקים שילי־רים יטפסו עליהם. אבל החלטנו שאם נעשה אזכרה ועצרת פעם בשנה, והמתים יישארו על הקיר, לא נעלה על הבמה הציבורית את ערכי הלחימה".

ומשום כך מקיימים באתר גם טקס סיום של בתי־ספר, "לא כמו הבן שלי, שטקס הסיום שלו בבית־הספר הריאלי בחיפה הסתכם בזה שהחבר'ה לקחו את המכוניות של ההורים וחלכו להשתולל במורדות הכרמל, אלא טקסים של מי שרוצה להעביר תכנים באתר של גבורה".

ומשום כך טוען גם המנכ"ל, אריה קרן, ש"בשבילנו, מי שהולך עם החר־לצה שעליה תג של יחידת שריון זו גאווה. כל מי שמסיים את ביקורו כאן ורוצה להתגבר לשריון, מהווה הצלחה".

בן־חנן מסכים שמדבקת העזי מטופשת. הוא מבטיח לערוך בדיקה יסודית של תכני החנות. "אבל לא הייתי סוגר אותה. אתה תגיד שמכי־רת משחקי הרכבה של טנקים לילדים זה חינוך למיליטריזם, ואני אגיד שזו הוכחה לגניוס היהודי. הוויכוח הזה לגיטימי, וחשוב שהוא יית־קיים". קרן: "מייזלר בכלל היה מתעלף אילו ידע שאנחנו רוצים לעשות תערוכה של השריון בקריקטורות". בן־חנן: "האתר הזה הוא לא בית־קברות. הוא אתר חי".

גילי מייזלר היה רוצה שהאתר בלטרון יבטא, חוץ מכל אלה, גם את הזוויות האישיות שלו ושל אחרים, שמבקשים להפיק מהמלחמה את לקח השלום. התשובה של בן־חנן נוקבת: "הרי המקום הזה נמצא מעבר לקו־ הירוק. לאלה שמיקמו אותו פה אין חילוקי דעות בעניין הזה, כולנו מסכימים שפה הוא צריך להיות. אנחנו עם שעריין רומסים את הרגל שלו בעזה, ושעדיין צועקים באוזניו 'אטבאח אליהוד'. אנחנו לא אוחז זים בנשק בשביל הכיף. בעיני כל טנק שמוצב פה הוא אנדרטה נצחית לכמיהה העם היהודי לשלום".

סגן שר הביטחון, הרמטכ"ל לשעבר מרדכי גור, כתב בספר האור־חים של האתר בלטרון: "הצלחתם לרכז כאן את היפה והנאצל והמר־שים ביותר בצה"ל ובלוחמיו, ועל כך היו ברוכים". פניה מייזלר לא מתרשמת מזה. "היינו פעם או פעמיים בטקס באתר ההנצחה בלטרון", היא מספרת. "מאז אנחנו מתרחקים מזה. אנחנו לא יכולים לסבול את הפומפוזיות הזו. הם הופכים את המוות להצגה".

הטקסט משרת את תחושת האובדן והאבל. מייזלר על רקע פריט מהתערוכה

א.ב. יהושע: במהדורות המאוחרות יותר של הספר שיניתי את השם, כי לא רציתי לפגוע במשפחה. קראתי את המודעות שהם פירסמו עליו בעיתון. ממודעות כאלה התפתח אצלי הרעיון של נעדר שחוזר, ומזה צמח הגרעין של 'המאהב'"